

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології

До 35-річчя кафедри культурології

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

**Альманах наукового товариства “Афіна”
кафедри культурології**

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Культуротворчий потенціал молоді і перспективи культурної
інтеграції людства у XXI століття”*

15-17 листопада 2006 року

Випуск 5

Заснований в 2000 році

Рівне – 2007

Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства „Афіна” кафедри культурології: Матеріали Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції „Культуротворчий потенціал молоді і перспективи культурної інтеграції людства у XXI століття”. – Випуск 5. – Рівне: РДГУ, 2007. – 181 с.

Виткалов В.Г. - **Головний редактор:**
- кандидат педагогічних наук, професор, зав. кафедри культурології РДГУ (голова редколегії)

Афанасьєв Ю.Л. - доктор філософських наук, професор ДАКККіМ (Київ);
Баканурський А.Г. - доктор мистецтвознавства, професор (Одеса);
Воробйов А.М. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ;
Граб О.В. - кандидат мистецтвознавства, доцент, куратор студентського наукового товариства „Афіна” РДГУ;
Дем’янчук О.Н. - доктор педагогічних наук, професор Волинського державного університету ім. Лесі Українки;
Жилуок С.І. - доктор історичних наук, професор РДГУ;
Кралуок П.М. - доктор філософських наук, професор НУ „Острозька академія”;
Круль П.Ф. - доктор мистецтвознавства, професор НУ ім.В.Стефаніка (Івано-Франківськ);
Кушнарєнко Н.М. - доктор педагогічних наук, професор (ХДАК);
Постоловський Р.М. - кандидат історичних наук, професор РДГУ, Заслужений діяч науки і техніки України;
Стоколос Н.Г. - доктор історичних наук, професор РДГУ;
Поніманська Т.І. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ;
Троян С.С. - доктор історичних наук, професор РДГУ;
Уланова С.І. - доктор філософських наук, професор ДАКККіМ (Київ);
Швецова-Водка Г.М. - доктор історичних наук, професор РДГУ.

Арцишевський Р.А. - **Рецензенти:**
- доктор філософських наук, професор Волинського державного університету ім. Лесі Українки;
Брилін Б.А. - доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

Науковий редактор – **проф. Виткалов В.Г.**
Упорядники випуску – **проф. Виткалов В.Г., Граб О.В.**

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29.12.2005 р.).

Відповідальність за достовірність представленою матеріалу, а також за точність наведених цитат, імен, дат тощо несуть автори. Редакція залишає за собою право корегувати матеріали. Рукописи не рецензуються й авторам не повертаються. Редакція може й не поділяти точку зору авторів.

ст. викладач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання РДГУ

ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНА ТА ВИХОВНА РОЛЬ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ

Вимогою часу останнього десятиліття як у нашій країні, так і в країнах ближнього зарубіжжя, стало звернення до духовних музичних творів та жанрів. Духовна музика, як відомо, належить до культурно-історичних цінностей, оскільки вона завжди є надбанням певної епохи, що розглядається з точки зору тієї системи цінностей, яка виконує роль певного рівня соціального регулювання. Крім того, вона витримала перевірку часом, і сьогодні представлена не лише в духовних закладах, а й у репертуарі світських, студентських колективів, у навчальних програмах педвузів та шкіл.

Спеціалісти багатьох галузей науки сходяться на тому, що духовна музика є унікальним та специфічним явищем нашої культури. Так, питання історії її становлення та розвитку висвітлювали у своїх наукових роботах В.Бражніков, Т.Владишевська, Т.Зверева, Ю.Келдиш, В.Медушевський, С.Скребок, М.Успенський; проблемами збереження традицій національної культури займалися А.Болгарський, О.Гнатюк, С.Зубанова, В.Іванов, І.Климишин, Б.Кудрик; духовними цінностями особистості – І.Бех, О.Дем'янчук, О.Олексюк; вивчалися також різноманітні питання, пов'язані із використанням духовної музики як самобутнього явища культури (І.Кошміна, М.Маріо, Л.Москальова, Л.Остапенко).

Метою нашої розвідки є розкриття освітньо-культурного та виховного значення духовної музики, починаючи з часів прийняття християнства.

Саме поняття „духовна музика” має, зрозуміло, декілька трактувань. У вузькому розумінні духовною вважають культову музику, тобто ту, що її створено для церковних потреб. У широкому розумінні „духовна музика” виражає ідею зв'язку світу земного та небесного. Отже, широке розуміння поняття „духовна музика” [1] виражає глибоко моральний, гуманістичний зміст, сповідує ідеали людяності, намагається вирішити загальнолюдські питання про те, що таке світ, що таке Людина, у чому полягає сенс життя, що таке добро і зло тощо.

Беручи до уваги подані вище визначення, ми розуміємо *духовну музику* як музику культового призначення, що має теологічний зміст і характеризується морально – виховним впливом на особистість. При дослідженні духовної музики часто визнають її сприятливий вплив на внутрішні та зовнішні характеристики людини (здатність її змінити, пом'якшити характер, вгамувати пристрасті, почуття, заспокоїти).

Духовну музику визнають особливою ще й тому, що вона наділена оригінальною ритмікою та мелодією, а її основою є звук, якому притаманна божественна, надлюдська сила. Вплив звука на людину в ті далекі часи був значно сильнішим, ніж тепер, оскільки не існувало ще такого звукового середовища, шумового насичення, яке сьогодні називають „акустичним шоком”.

Ще Августин Блаженний, розглядаючи історію людства як створення двох градусів – небесного та земного, стверджував: якщо в основі граду земного лежить звук, то в основі небесного граду – тиша, мовчання, або „ісіхія”. Климент Олександрійський також докладно досліджував питання впливу співу на життя людини. Він дійшов висновку про те, що правильний спів є наслідком праведного життя, а праведне життя є умовою правильного співу. „Спів, як вважав грецький монах Євфимій Зігабен, має великий вплив на становлення характеру людини, на його зміни та упорядкування”[4, с.9]. Дослідження пам'яток історії, археологічні знахідки та архівні матеріали лише підкреслюють те величезне значення, яке мала музика для людей у ті часи.

Духовна музика була основою формування співацької культури Київської Русі, потім Російської імперії, до складу якої входила Україна. Спів увійшов до всіх галузей освіти, став могутнім засобом формування духовності людини. Життя духовне, вважали монахи, як і тілесне, підтримується їжею: без їжі тілесної людина вмирає тілесно, без їжі духовної – духовно. Для нашого глибоко віруючого народу однією з перших була потреба спілкування з Божественним. Це яскраво проявилось в традиціях, обрядах, ритуалах, у своєрідності літургії, де відобразилася пісенна вдача українського народу.

У багатьох давньоруських письменах музику називають наукою, премудрістю, що має витончену красу. Архієпископ Макарій (середина XVI ст.) у своїй „Наказній грамоті” вимагав, щоб церковний спів мав такий вплив на слухача, аби „вуха би чули та серце розуміло” [13, с.15].

У ті далекі часи музику писали анонімно, бо вважалося, що піснеспіви, які творить людина, є музикою „небесною”, її посилають згори. Тож завданням музиканта була не самореалізація, втілення індивідуального особистого відчуття, а досягнення та відтворення „небесного” співу, створення божественного образу.

До XVII століття в музичній практиці Давньої Русі вживалися два поняття – „музика” та „спів”, які суворо відмежовувалися один від одного. В.Мартинов [11] у своїй праці „Історія богослужбового співу”, звертаючи увагу на цю особливість, уточнює, що спів розглядали не як мистецтво, а як *аскетичну дисципліну*, а музику – як *вид мистецтва*. Терміном „музика” позначали переважно інструментальну музику скоморохів, західноєвропейських музикантів та спів, що виконувався під цей супровід. В одному з „Азбуковників” кінця XVII ст. дається таке розуміння музики: „Музикія- гудение рекше игра гусельная и кинаров... Род же музикии: трубы, свирели, кинары, тимпаны, кимвалы; музикія – в ней пишется песни и кощуны бесовския” [3, с.44].

Під „співом” розуміли церковне, „богогласне”, унісонне виконання різних розспівів, створених за допомогою

„святого та животворящего Духу”. Він вважався „богодуховенним”, у ньому вбачали мудрість, божественність слова та розуму.

У середині ХУІІ століття з’явився трактат І.Коренева, в якому автор суміщає поняття співу та музики, співу та гри, визначаючи відтоді все це одним словом – „*мусикія*” (*musicia*). Музику в трактаті було поділено на два види: гласну (загальну та окрему) та богогласну. Під загальною гласною музикою розуміли поєднання людського голосу з інструментальним супроводом, а під окремою – самостійне звучання голосу чи інструмента. До більш високого рівня відносили богогласний спів. У трактаті його визначали як такий, у якому душа і тіло, словесний зміст і музична краса поєднані воедино.

У цей же період виходить у світ „Грамматика мусикійская” Миколи Ділецького [5], що знаменує собою новий етап розвитку музичного мислення. Музика, на його думку, є такою, що співом своїм та грою серця людські збуджує до веселощів або до смутку та плачу. Визначення музики як „засобу для збудження чуттєвості” на той час серйозно критикували як сучасники, так і представники Церкви. Таку характеристику пов’язували з популярною тоді в Західній Європі „теорією афектів”, згідно з якою мета музики полягає у „збудженні рухів душі”. Слова „веселощі”, „смуток”, „плач” розкривають різні види почуттів людини, а це не було характерним для музики того часу.

На відміну від музики західного обряду, музика православної церкви (обряду східного) дотримувалася інших прийомів та правил виконання, а тому для неї була абсолютно неприйнятною емоційна та пристрасна манера виконання творів. Духовна музика мала викликати в людині благоговійні почуття, молитовність, духовну працю та зусилля. Духовний твір не повинен був використовувати музичні ефекти, дієву емоціональність, його завдання полягало в тому, щоб не послабити увагу людини та не відволікати її від молитви. Саме тому, на думку Климента Олександрійського, у співі мали бути „мелодії строгі та серйозні”, а решту дозволено лише світським пісням.

Відомими є також факти впровадження та вивчення співу в навчальних закладах України (у братських школах та академіях). Так, в архівних документах, що збереглися до нашого часу, йдеться про те, що в 1604 році у Львівських братчиків був свій хор, члени якого навчалися співу, „щоб його можна було б протиставити пишному католицькому богослужінню, як щось самобутнє й рівноцінне за емоційним впливом” [1, с.113]. У статуті Львівської та Луцької братських шкіл, наприклад, зазначалося: „Учитель має усно й на письмі учням подавати знання з граматики, риторики, діалектики, мусикії та інших наук” [14, с.240]. Одним з основних предметів у цих закладах було викладання „співу музичного, тобто нотного” [6, с.49].

В Академіях, як нам відомо, музику вивчали в єдиному комплексі з філософськими, гуманітарними та природознавчими науками. Але разом із тим вона була неодмінним компонентом цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість. П.Козицький [8], аналізуючи умови навчання і виховання в Києво-Могилянській Академії, зазначав, що високий рівень розумової підготовки академістів витончував їхнє музичне чуття, надавав йому „мудрості”. Однією з форм організації процесу навчання музиці в Києво-Могилянській Академії були так звані „Класи нотного співу та читання”, діяльність яких передбачала досягнення музичної грамотності (на професійному рівні) і певної виконавської майстерності в галузі хорового мистецтва. Підтвердженням цього можуть слугувати згадки про духовну музику і манеру її виконання, наведені П.Козицьким із посиланням на „Євфхаристиріон”, у якому „мусикія” – це дисципліна, що входила до „семи наук вільних”. У розділі „Леторосль наук седмая” читаємо: „юж хори виступають умільним співанням, допоможи ангелам слічним викриканням” [14, с.241]. Найбільшою уваги заслуговує використання духовної музики як засобу морального розвитку учнів у досягненні високого рівня їхньої самостійної музичної діяльності. Студенти здобували ґрунтовні теоретичні знання, збагачували репертуар різноманітними музичними жанрами, оскільки добре знали духовну, світську та народну музику. Виконувати піснеспіви дозволялося і поза храмом, адже, на думку Отців церкви, „багато святих писали вірші, які можна вірним співати на вулицях” (Іоан Златоуст), тим самим „відволікаючи їх від пісень еретиків” (Єфрем Сірін). Студенти саме співанням кантів та псалмів заробляли собі на життя.

Серед головних посібників для вивчення нотної грамоти були рукописні або друковані ірмологіони (ірмолої, ярмолої) – книги, що містили ірмоси канонів усіх восьми гласів. Для навчання використовували і вітчизняні підручники: „О пінію божественном”, „Наука всея мусикії” та „Грамматика мусикійская” М.Ділецького. Нотні книжки містили чимало піснеспівів, засвоєння яких збагачувало знання студентів, прищеплювало їм навички професійного виконання.

Архівні матеріали переконливо доводять, що музичні заняття в школах та академіях сприяли свідомому сприйняттю учнями творів, їхньому адекватному розумінню й творчій виконавській інтерпретації, таким чином підвищуючи ефективність впливу музики на духовний розвиток особистості, на усвідомлення нею навколишнього світу та свого місця в ньому.

Результатом цього процесу стала велика кількість музикантів, регентів, кваліфікованих співаків, учителів музики, навіть теоретиків і композиторів. Так, М.Березовський, ще навчаючись у Київській Академії, почав писати хорові твори на три й чотири голоси і виконувати їх зі своїми товаришами, а улюбленою розвагою А.Веделя, за свідченням його сучасника Василя Зубковського, було „співання священних гімнів і кантів”, поширених серед студентів академії. Випускниками академії були такі українські музики-регенти, як В.Сербжинський, І.Несторович, С.Лободовський, автори відомих партесних концертів, кантів і пісень Й.Загвойський, Д.Ростовський, Г.Сковорода та інші.

За духовною музикою визнають здатність її до морального очищення людини, пробудження її добрих почуттів. Вважали, що така музика пом’якшує вдачу та зцілює душу (М.А.Львов), „поновлює почуття” (О.Радищев), „скрізь душу цілющо діє і на тіло (єпископ Євген Булгарис), „розкриває таємницю всесвіту та її місце в ній” (Г.Державін).

Оскільки історичний розвиток духовної музики здійснювався у напряму відокремлення від церковного впливу,

то на початку XIX століття відбувається поступовий відхід її до „світського музикування”. Серед жанрів духовної музики особливо популярними були канти, псалми, гімни. Однією з важливих особливостей цих пісень стало світське світосприйняття релігійної тематики. Образи Ісуса Христа й Богородиці в цих духовних піснях наділені звичайними людськими рисами з притаманними їм життям та побутом; у центрі уваги було висвітлення таких рис, як добродієність, милосердя, моральність, турбота про ближнього. Тому головною думкою була важливість духовної чистоти людини, а не її матеріальних статків.

Канти та псалми часто виконували на популярні в народі мелодії. Збереглися спогади М.Колесси про використання церковно-слов'янських текстів під існуючі світські мелодії та про „підкладання” народних наспівів на популярні релігійні тексти.

У цей же час перед сучасниками постало питання вивчення церковного співу, теоретичного дослідження зразків давньоруської музики. На початку XX століття протоіереями Д.Розумовським, В.Металовим та С.Смоленським було засновано нову науку – співацьку медієвістику. Вона, на думку В.Мартінова [12], мала на меті розкриття історико-культурного та художнього значення стародавнього богослужбового співу, збереження його від так званої „хибної спадщини”, яка заповонила музичну практику. Прихильність саме до цього співу протоіерей І.Вознесенський пояснює тим, що він (спів) привертає людей до взаємної любові й одностайності”[4, с.20]. Деякі музиканти при ознайомленні з нотними записами *a priori* вважають давні розспіви монотонними, одноманітними, цілком змінюючи своє ставлення, коли чують їх у живому звучанні. Саме з цього приводу Б.Асаф'єв підкреслював, що „треба привчити себе чути музичні документи, а не вести розмови про них „наочно”[2, с.90].

Духовній музиці надавали великого виховного значення у справі єднання школи і церкви як значної державної проблеми. У наукових працях Д.Антоновича, М.Семчишина, І.Крип'якевича, Б.Ланчина та інших авторів доводиться, що музична освіта, в основі якої лежала православна духовна музика в Україні, завжди була високо оцінюваною і досить поширеною. Виконання духовних творів вважали коротким шляхом навчання грамоти, тому ще у стародавніх рукописах існувала думка, що „спів і музика неможливі без книжного знання” [15].

Враховуючи виховне значення таких пісень, їхню високохудожню музично-поетичну цінність, передові діячі нашої культури постійно включали ці твори до численних шкільних співаників, ілюстрованих журналів, пісенників. Так, українські композитори М.Лисенко, В.Барвінський, С.Воробкевич, В.Матюк, Д.Січинський, К.Стеценко та інші використовували для обробок і релігійні пісні, створені на честь Різдва, Великодня, Святої Трійці та інших християнських свят [7;9;]. Вважалося, що твори, овіяні християнською тематикою, справляють значний вплив на виховання молоді. Досить високий рівень музичної освіченості випускників ВНЗ пояснювався тим, що студенти набували знань і досвіду на заняттях із хору, з етнографічної діяльності, оскільки предмети мистецтва досить повно були представлені в університетських програмах того часу.

У XX столітті прогресивним діячами, композиторами та музикознавцями було продовжено дослідження та вивчення духовної музики. Так, у деяких консерваторіях було відкрито відділення співацької палеографії. Вони порушують і висвітлюють різноманітні наукові питання про історію дослідження та використання духовних творів.

Отже, духовна музика сьогодні має право розглядатися не як предмет богослужіння, а як предмет світського викладання та всенародного визнання у справі релігійного, морального, етичного виховання людини. Сучасна музикознавча та педагогічна практика повинна вести активні пошуки щодо вдосконалення організаційних форм використання духовних творів у навчально-виховному процесі.

Джерельні приписи

1. Архімович Л., Каришева Т., Шеффер Т., Шреер-Ткаченко О. Нариси з історії української музики. – К.: Музична Україна, 1980. – Т. 1.- 198 с.
2. Асаф'єв Б. Вечера старинной музыки // Советский композитор. – 1970. – №10. – С.90.
3. Бычков В.В. Эстетика в России XVIII века // Новое в жизни, науке, технике. Серия „Эстетика” – М.: Знание, 1989. – №4. – 64 с.
4. Вознесенский К. О современных нам нуждах и задачах русского церковного пения. – Рига, 1891. – 86 с.
5. Дилецкий М.П. Грамматика музыкальна // Фотокопія рукопису 1723 р. – К.: Музична Україна, 1970. – 111 с.
6. Ісаєвич Я.Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XV-XVIII століття. – К.: Наукова думка, 1966. – 252 с.
7. Історія української музики. В 5-ти т. – К.: Наукова думка, 1989. – Т.1 – 448 с.
8. Козицький П.О. Спів і музика в Київській Академії за 300 років її існування. – К.: Музична Україна, 1971. – 148 с.
9. Корній Л. Історія української музики. – Київ-Харків-Нью-Йорк.: М.П.Коць, 1998. – Ч.2. – 388 с.
10. Крижановська Т.І., Пелячик І.Ф. Духовна музика в загальноосвітній школі: історія, традиції, новації.- Рівне, 2004. – 122 с.
11. Мартынов В.И. История богослужебного пения. – М.: РИО ФА, 1994. – 240 с.
12. Мартынов В. Пение игра и молитва в русской богословской певческой системе.- М.: Филология.- 1997. – 208 с.
13. Музыкальная эстетика России XI-XVIII веков // Сост. А.И.Рогов – М.: Музыка, 1973. – 246 с.
14. Некрасова Т. Київська академія та її значення в розвитку музичної освіти й професіоналізму // Українське музикознавство. – К.: Музична Україна, 1971.- №6. – С.238- 244.
15. Стрижев А.И. Опыты православной педагогики: В 6 кн. – М.: Литературная учеба, 1993. – кн. 5-6. – 238 с.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА	3
<i>Виткалов В.Г., Граб О.В.</i> МОЛОДЬ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ХХІ СТОЛІТТЯ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДРУГОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ „КУЛЬТУРОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОЛОДІ І ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТУРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДСТВА У ХХІ СТОЛІТТЯ”	4
РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМИ ГЕНЕЗИ КУЛЬТУРИ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
<i>Шевчук М.В.</i> УКРАЇНСЬКА МЕНТАЛЬНІСТЬ ЯК ЄДНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ІНТЕЛЕКТУ: ДОСВІД ДЛЯ МОЛОДОЇ ГЕНЕРАЦІЇ	7
<i>Корольчук О. І.</i> МОРАЛЬНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	9
<i>Возна Т.О.</i> ЯКІСТЬ ОСВІТИ ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КУЛЬТУРНОГО РІВНЯ МОЛОДІ.....	10
<i>Кутузова Г.</i> АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	13
<i>Перець О.М.</i> ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	15
<i>Терновенко Д.С.</i> ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ТА ЇХ ФОРМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ (на прикладі студентської молоді ЛНПУ ім. Т.Шевченка).....	18
<i>Потапчук Т.В.</i> МОРАЛЬНО-ДУХОВНІ ЦІННОСТІ І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ УСТАНОВОК СТАРШОКЛАСНИКІВ	21
<i>Пузиченко Т.</i> ГУРТКИ, ТВОРЧІ ОБ’ЄДНАННЯ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК СФЕРА РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	23
<i>Терешко Л.В.</i> КУЛЬТУРА ЗДОРОВ’Я СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	27
<i>Терешко Л.В.</i> КУЛЬТУРА ЗДОРОВ’Я ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРІЇ НАУКОВОЇ ДУМКИ.....	30
<i>Семенович О.Л.</i> ІСТОРІОГРАФІЯ ДАВНЬОРУСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ВОЛИНІ.....	33
<i>Шевчук О.В.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З МОЛОДДЮ У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ РІВНЕНСЬКОЇ „ПРОСВІТИ”	37
РОЗДІЛ ІІ. ДИНАМІКА КУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	
<i>Шевчук К.С.</i> ЕТИЧНИЙ ВИМІР ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	39
<i>Виткалов С.В.</i> МОЛОДЬ У КУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ (регіональний аспект)	44
<i>Кузьмук О.М.</i> НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ТВОРЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА	46
<i>М’якота І.В.</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕЛІТАРНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЇЇ РОЛЬ У СУСПІЛЬСТВІ.....	48
<i>Шуба А.І.</i> ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РІВНЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ УТВЕРДЖЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ	51
<i>Кучина Н.І.</i> СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ВИДАВНИЦТВА В УКРАЇНІ	54
<i>Швая Д.В.</i> ПРОБЛЕМА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	58
<i>Війтович Г. В.</i> ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	

СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	60
<i>Гумен Ю.В.</i> ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ І СУЧАСНА СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ	62
<i>Марчук Ю. М.</i> МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ФІЛЬТРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЯК КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	64
<i>Кравченко Т.В.</i> ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ.....	67
<i>Вакульчук М.В.</i> МАЙСТЕРНІСТЬ ТА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ	69
<i>Старенька О.О.</i> ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ (на прикладі художньо-педагогічного факультету РДГУ).....	73
<i>Шеретюк Р.М.</i> РЕЛІГІЙНИЙ ФАКТОР У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	74
<i>Куліда К.М.</i> ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ.....	76
<i>Пшебільська Л.Г.</i> ТЕНДЕНЦІЇ В ЗМІНАХ СТРУКТУРИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	78
<i>Хоменко О. В.</i> ЗАПИТИ І ПОТРЕБИ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ (на матеріалах РІС КСУ)	80
<i>Савич К.</i> СЛЕНГ ЯК СКЛАДОВА МОЛОДІЖНОЇ СУБКУЛЬТУРИ.....	82
<i>Карпович К.П.</i> САКРАЛЬНА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА У КОНТЕКСТІ ДУХОВНОГО ЗРОСТАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ.....	84
<i>Загаєвська О.</i> ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	86
<i>Ковальчук Л.М.</i> ХРИСТІЯНСЬКА МОРАЛЬ ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОГО ТА ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	89
<i>Миркевич О.В.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ОСНОВА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ РУХІВ.....	91
<i>Кузіч Р.С.</i> МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ КУЛЬТУРИ.....	93
<i>Гончаров А.О.</i> УПА У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ: МОЛОДІЖНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ	96
<i>Перебийнос С.І.</i> КОМУНІКАТИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗНАЙОМСТВА (на матеріалах РІС КСУ)	98
<i>Заладовська О. В.</i> СТУДЕНТСЬКИЙ ШЛЮБ: ПОГЛЯД МОЛОДІ.....	100
<i>Бондарчук А.Я.</i> ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН.....	102
<i>Заладовська О.В.</i> ГЕНДЕРНА СТРУКТУРА СІМ'Ї: СОЦІАЛЬНО-Педагогічний АСПЕКТ.....	104
<i>Коберська Т.М.</i> САМОРОЗВИТОК І САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ.....	106
<i>Левенець М., Старенька О.</i> ЛІДЕРСТВО ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	108
<i>Чаус Ю.А.</i> ОБРАЗ РЕЛІГІЙНОСТІ В СТУДЕНТСЬКІЙ СУБКУЛЬТУРІ.....	111

РОЗДІЛ III. ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ДУХОВНОГО ЗРОСТАННЯ МОЛОДІ

<i>Деркач М.В.</i> ОСНОВНІ ЗАСАДИ СЕМІОТИКИ ТА ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНОЇ ЕСТЕТИКИ	113
<i>Гнатюк В.</i> ОБРАЗ РЕЦИПІЕНТА ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ В АВТОРСЬКІЙ КАРТИНІ СВІТУ (на матеріалі класицизму і бароко).....	115
<i>Кошова І. П.</i> ОСОБЛИВОСТІ СВІТСЬКОГО ПОРТРЕТА ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ПЕРІОДУ БАРОКО У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЕННЯ.....	118
<i>Макотера А.В.</i> РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ НА ПРИКЛАДІ РОЗГЛЯДУ ПОРТРЕТНОГО ЖИВОПИСУ УКРАЇНИ ХVIII-XIX ст.....	120
<i>Бєдакова С.В.</i> ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ ЗДОБУТКИ ВИКЛАДАЧІВ ПРАЗЬКОЇ КОНСЕРВАТОРІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРОТВОРЕННЯ.....	123
<i>Бєлова О. С.</i> НЕОБАРОКО В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ 1920-х рр.....	126
<i>Бєлова О. С.</i> КОНЦЕПЦІЯ ДУХОВНОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: УРОКИ ІСТОРІЇ (на прикладі діяльності українського театру Л. Курбаса).....	128
<i>Шепелева І.А.</i> РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО АНДЕГРАУНДУ В ПОШУКУ ДУХОВНОЇ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	131
<i>Парфенюк В.І.</i> ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ Й ПАТРІОТИЗМУ МОЛОДІ (на прикладі історичного роману Р.Іваничука „Мальви”).....	137
<i>Купець Л.М.</i> ПРОЗОВА ТВОРЧІСТЬ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА ЯК ФЕНОМЕН ПОСТМОДЕРНУ.....	140
<i>Дацик М.В., Левенець М.В.</i> МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРАКТИКИ: ДО ПИТАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	143
<i>Шемуровська О., Черуха А.А.</i> ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	146
<i>Федоришин М.В.</i> ТЕНДЕНЦІЇ КОЛЯДНИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ФЕСТИВАЛІВ, СВЯТ ТА КОНКУРСІВ НА ВОЛИНІ. 149	
<i>Радковська Л.М.</i> ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНА ТА ВИХОВНА РОЛЬ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ.....	151
<i>Соловійов В.А.</i> ПСИХОЛОГО-ЕМОЦІЙНИЙ ЕФЕКТ СПРИЙМАННЯ МУЗИЧНОГО ТВОРУ	154
<i>Довбенчук О.І.</i> ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ НА КРАСЗНАВЧОМУ МАТЕРІАЛІ	157
<i>Глухенький М.Ф.</i> ВИВЧЕННЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ЗВ’ЯЗКІВ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ- ІМПРЕСІОНІСТІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО–МИСТЕЦЬКИХ ПРОЦЕСІВ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	159
<i>Власюк Г.І.</i> МУЗЕЄФІКАЦІЯ ЗАМКОВИХ КОМПЛЕКСІВ У КОНТЕКСТІ ВІДРОДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНИ.....	161
<i>Глушук О.Г.</i> АМАТОРСТВО ЯК СФЕРА РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ	165
<i>Швець Л.В.</i> ТРАДИЦІЇ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	167
<i>Помогалова К.В., Аксьонова І.О.</i> РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ (на прикладі Студентського Центру моди Брянківського технолого-економічного технікуму Луганського педагогічного університету імені Тараса Шевченка).....	170
<i>Крайлюк Л.В.</i> ТВОРЧА СПАДЩИНА НІЛА ХАСЕВИЧА У СИСТЕМІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

*Альманах наукового товариства “Афіна” кафедри культурології
Рівненського державного гуманітарного університету*

Випуск 5

Наукове редагування – *проф. Виткалов В.Г.*
Комп’ютерна верстка та макет – *Кравчук В.Ю.*
Упорядкування і коректура – *Виткалов В.Г., Граб О.В.*
Редактор – *Парфенюк В.І.*
Відповідальна за випуск – *Виткалов В.Г.*

Здано до набору 10.12.2005. Підписано до друку 20.02.2006.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк. арк. 21. Наклад 100 прим.

Адреса редакції: Рівне, вул. С.Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології. Тел. 8 (0362) 22-20-32

Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства „Афіна” кафедри культурології:
Матеріали Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції „Культуротворчий потенціал молоді і
перспективи культурної інтеграції людства у ХХІ століття”. – Випуск 5. – Рівне: РДГУ, 2007. – 181 с.

**ББК 71.0
УДК 168.522**